

ROMAANI

Eino KARHU

MAALAISELÄMÄSTÄ

TAISTO HUUSKOSEN Huomenen oraatorman alkuosa julkaistiin Punalipussa jo vuosia sitten, muistaakseni vuonna 1961. Myöhemmin se ilmestyi eri kirjana niin alkukielellä kuin venäjännettynäkin. Viime vuonna Punalippu julkaisi romaanin loppuosan, joten nyt voidaan saada käsitys teoksesta kokonaisuudessaan.

Huomenen oraator on Taisto Huuskosen ensimmäinen romaani. Sitä ennen hänet tunnettiin kuvauksien ja kertomusten tekijänä, oli pa hänen kynästään lähtenyt pari laajempaa novellia. Noista teoksista voitiin huomata Huuskosella olevan kirjallista lahjakkuutta. Hänessä ilmeni havaintokykyä sekä huumorintajua, hän näytti viihtyvän tavallisten ihmisten arkielämän kuvailussa.

Edellä mainitut ominaisuudet antavat leimansa Huuskosen romaanillekin. Teoksella on sekä vahvat jos heikotkin puolensa. Siinä on hyvän huumorin värittämiä kohtia, joita lukee nautinnolla. Samalla ne antavat käsityksen kirjailijan taiteellisista mahdollisuuksista. Romaanin jälkimmäisen osan parhaimpiin sivuihin kuuluu esim. se kohta, jossa Sarastus-neuvostotilan konemiehet yrittävät sisua vaativalla kärsivällisyydellä saada käyttökuntoon vasta ostetun taimien istutuskoneen, joka uutuudestaan huolimatta ei kuitenkaan toimi. Kaikki sivustakatsojat pyrkivät luonnollisesti neuvonantajiksi, josta johtuu mm. vaari Petrovin ikävä tapaus, kun kujeileva sorvari Matikainen säikähdyttää suulasta vaaria valelaukauksella. Loppujen lopuksi kone kuitenkin saadaan kuntoon ja seurataan suurella jännityksellä sen työtä pellolla, vaikka letkauksista ei nytkään ole puutetta. Kaikki tämä on mielestäni hyvin kuvattu, siinä on aitoa tunnelmaa, huumoria, sattuvia kansanomaisia repliikkejä.

Romaanissa on muitakin onnistuneita episodeja, kuten kohtaus heinäniityllä, neuvostotilan johtajan Andrei Nikitinin ja puoluesihteerin Mastennikovin hupaisia keskustelu lasten piirustuksista, Matikaisen ja mui-

den järjestysmiesten käynti ruokalassa jne.

Yleensä on sanottava, että Taisto Huuskosen teoksille on ominaista eletyn todellisuuden tuntu. Useimmiten hän kirjoittaa henkilökohtaisten havaintojensa perusteella, mikä pitää paikkansa myös Huomenen oraatorromaanissa. Voidaan todeta, ettei kirjailija ole turhaan viettänyt vuosikausia Kentjärven neuvostotilalla, josta on tullut hänen vakituinen asuinpaikkansa. Hän on oppinut tuntemaan siellä uusia ihmisiä, perehtynyt heidän jokapäiväiseen elämäänsä kaikkine iloineen ja murheineen, huolineen ja pyrkimyksineen.

Mutta niin paljon kuin henkilökohtainen elämäntuntemus merkitsee taiteilijalle, se ei yksistään vielä riitä taideteoksen kirjoittamiseen. Taide ei ole pelkkää todellisuuden jäljittelyä. Jäljittely vie ehdottomasti naturalismiin, ja tällainen vaara on mielestäni havaittavissa myös Huuskosen romaanissa. Vaikka siinä onkin useita onnistuneita episodeja, niin rakenteeltaan se on kuitenkin hatara ja löysä. Siitä puuttuu kerronnan intensiteetti, elämä ei esiinny siinä tarpeeksi tiivistettynä muodostaakseen eheän taiteellisen kokonaisuuden.

Lukiessani Huuskosen romaanin edellistä osaa minuun vaikuttivat eniten muistaakseni sen alkuluvut, joissa tekijä esitteli ensi kertaa päähenkilönsä kuvailemalla Andrei Nikitinin tuloa Sarastus-neuvostotilalle ja hänen sopeutumistaan uuteen toimeen sekä ympäristöön. Esitellyt henkilöt herättivät mielenkiintoa ja heissä oli uutuuden leima, joten lukija valmistui seuraamaan heidän kohtaloitaan. Mutta sitten kiinnostus kuitenkin laimeni, koska romaanin päähenkilöt pysyivät jotenkin staattisina, muuttumattomina. He kyllä osallistuvat neuvostotilan asioihin, järjestävät kokouksia, parantavat työmenetelmiä, laativat sekä täyttävät suunnitelmia, mutta heissä ei silti tapahdu sisäistä kehitystä, ihmissuhteina he pysyvät samoina ja toimivat yhä samoissa ominaisuuksissa.

Kun nyt seitsemän vuoden kuluttua saa käsiinsä romaanin toisen osan, se tekee jotenkin samanlaisen vaikutuksen. Toisen osan alkuluvuissa lukija oppii taas tuntemaan entiset tuttavansa, mikä tuottaa iloa, mutta kohta häntä alkaa vaivata kerronnan yksitoikkoisuus. Romaanissa pitäisi olla selväperäisempi juoni, koska muuten se pysyy tuskin koossa. Se hajaantuu erilaisiin enemmän tai vähemmän onnistuneihin yksityisepisodeihin, joilla ei näytä olevan muuta sisältä yhtenäisyyttä, paitsi se, että niissä toimivat samat henkilöt. Kaikki nuo episodit, kuten hallantorjunta, vihannesmaiden kastelu, heinäniittokohtaus, koskionnettomuus, neuvostotilan yleinen kokous jne., voitaisiin kertoa toisessakin järjestyksessä, kuin ne on kerrottu romaanin jälkimmäisessä osassa, eikä teos joutuisi siitä paljoakaan kärsimään. Tämä osoittaa tavallaan, että romaanin rakenteelta puuttuu sisäinen johdonmukaisuus ja välttämättömyys. Juonen löysyys johtuu kuvattujen ihmisluonteiden epämääräisyydestä ja staattisuudesta, koska nimenomaan luonteen kehityshistoria muodostaa Maksim Gorkin tunnetun sanonnan mukaan taideteoksen juonen.

Onnistuneimpina Taisto Huuskosen romaanissa pitäisin eräitten sivuhenkilöiden kuten Golubovin ja hänen eukkonsa sekä kone mies Matikaisen henkilökuvia. Mieleen jäävät myös Andrei ja Zoja, vaikka heidän keskeiset suhteensa eivät tunnukaan aina vakuuttavilta. Heitä näyttää ahdistavan alituinen pelko ja epävarmuuden tunto, joka ei ole kuitenkaan psykologisesti tarpeeksi perusteltu. Samaa voidaan sanoa agronomi Mironovan henkilökuvasta. Vaikka tämän yksinäisen naishenkilön sulkeutuneisuutta yritetäänkin selittää hänen entisen elämänsä henkilökohtaisilla vastoinkäymisillä, on tämä selitys sittenkin liian ylimalkainen ja psykologisesti vajanainen.

Mainitessani naturalismin vaarasta en tarkoittanut rivouksia enkä liiallista uskallisuutta eroottisten kohtien käsittelyssä — mitään semmoista ei Huuskosen romaanissa ole. Kysymys on kerrontatavasta, jolloin tekijä ei pysty taiteellisesti hallitsemaan eletyn todellisuuden aiheunsautta tyytyen sen pintapuoliseen jäljittelyyn. Lukijalle tarjotaan asioita ja tietoja, jotka sinänsä mah-

tavat olla tärkeitäkin, mutta jotka taiteellisessa mielessä tuntuvat kuitenkin tarpeettomilta, koska niillä ei näytä olevan syvempää merkitystä kuvattujen ihmisluonteiden kehitykselle. Näytteeksi voitaisiin esittää pitempi pätkä vaikkapa sivulta 87 (Punalippu № 4, 1967), jossa ilmenee sanomalehtiutuusiin perustuva reportaasimainen tyyli. Siinä mainitaan Neuvostoliiton lähettämästä ensimmäisestä avaruusaluksesta kuuhun, valtion päämiehen matkasta Amerikkaan, aseriisuntaehdotuksesta, rehukasvisadon ja karjan lisäämisestä, kommunistisen työn prikaateista, josta kaikesta puhutaan yhdellä sivulla. Nämä erilaiset ongelmat on kasattu yhteen vain muodollisesti, vain pintapuolisen ajankohtaisuuden vuoksi, mutta taiteellisesti niistä ei ole saatu paljoakaan irti. Mitään syvällisempää kuvattuihin ihmisluonteisiin liittyvää tulkintaa ne eivät ole saaneet.

Taisto Huuskosen kieli tekee myönteisen vaikutelman. Siinä hän tuntuu olevan omassa elementissään. Hänen kielitaitonsa ilmenee varsinkin vuoropuheluissa, romaanin henkilöt osaavat käyttää sattuvasti kansanomaisia ilmaisumuotoja. Mutta joskus teoksessa tavataan myös kuluneita lauseparsia ja sanakuvia, joita olisi välteltävä. Romaanin toinen osa alkaa seuraavilla riveillä: «Ja niin tuli talvi taas. Pohjoinen raskas tuulenpuuska vouhotti usein nurkissa, lauloi savuhormeissa ja sumutti irtolumella umpeen viimeisen lumipyryn jälkeen auki auratut tiet». Tämä tuulenpuuskan vouhotus ja laulelu tuntuu liiankin tutulta, että voisi tällaisilla fraaseilla kiinnittää alusta pitäen lukijan huomiota. Toisen esimerkin voi esittää Andrein ja Zojan rakkauskohtauksesta, joka on muuten kuvattu melko hyvin, mutta joka päättyy literääriseen romanttisesti: «Andrei haamaisi hänet syliinsä ja vain Karjalan alkukesän yö oli näkemässä kaiken».

Taisto Huuskosen Huomenen oraatiot on ainoa viime vuosina ilmestynyt laajempi proosateos, jonka tekijä on uskaltanut ryhtyä pohdiskelemaan Neuvosto-Karjalan maatalouselämän monimutkaisia ongelmia. Siksi hänen romaaninsa tulee löytämään oman lukijapiirinsä.